

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

گزارش پژوهشی؛

تأثیرات احتمالی حذف چهار صفر از پول ملی بر اقتصاد

پژوهش
تحری
معاونت سیاسی
صدا و سیما

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: صالحی

- موضوع حذف صفر از پول ملی مدتهاست که در دولت مورد بحث قرار گرفته است.

- از آثار مثبت اجرایی شدن این طرح احتمالاً راحت تر شدن نقل و انتقالات و صرفه‌جویی در هزینه چاپ اسکناس و هزینه‌های معاملاتی است.

- مهم‌ترین اثری که حذف چهار صفر می‌تواند بر اقتصاد داشته باشد، این است که بخش‌های مهم حاکمیت مثل مجلس و دولت و ... همه تمرکز پیدا می‌کنند که عملکرد خود را به سمت بازنگشتن صفرها سوق دهند و این خود موجب اصلاحات پولی و مالی و کنترل تورم می‌گردد. تصمیم حاکمیت بر بهتر شدن شرایط پول ملی، یک اتفاق مثبت در اقتصاد است.

- برخی از کارشناسان معتقدند، حذف چهار صفر از پول ملی، شاید تا حدودی باعث بالا رفتن قیمت‌ها شود، اما در نهایت اثری بر تورم، تولید و مشکلات اقتصادی ندارد، اما گروه دیگری از کارشناسان احتمال کاهش تورم و افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران خارجی را پیش‌بینی می‌کنند.

□ مقدمه

هیئت دولت یازدهم، در تاریخ 1395/09/17 در لایحه بانک مرکزی مصوب کرد، واحد پول کشور از ریال به تومان تغییر و هر تومان معادل 10 ریال باشد، این مصوبه که برای نهایی شدن نیاز به تصویب مجلس و تایید شورای نگهبان داشت، حاکی از حذف یک صفر از پول ملی بود. این در حالی بود که طرح حذف صفر پول ملی، در دولت گذشته با پیشنهاد حذف 3 تا 4 صفر مطرح شده بود¹، اما در نهایت جمع‌بندی دولت، این شد که فعلاً رفورم پولی² انجام نشود.

پس از گذشت 2 سال از این موضوع، در 11 دی 1397، در مراسمی با حضور رئیس کل بانک مرکزی و وزیر اقتصاد از اسکناس‌های جدید 50 هزار تومانی رونمایی شد. نکته مهم و البته مرتبط با این گزارش، در رونمایی از اسکناس‌های 50 هزار تومانی این است که در طرح جدید این اسکناس‌ها، تغییر واحد پول ملی به تومان عملاً اجرایی شده است و 4 صفر کمرنگ شده است.

13 مرداد 1398، در جلسه هیئت وزیران، لایحه اصلاح قانون پولی و بانکی کشور، به تصویب رسید و در 30 مرداد 1398، رئیس‌جمهور این لایحه را برای طی تشریفات به مجلس ارسال کرد، اما قید یک فوریت برای این لایحه، خبر از طولانی بودن زمان به سرانجام رسیدن آن است و احتمالاً به عمر مجلس و دولت فعلی نمی‌رسد.

1- 18 آذر 95، تنسیم

2- رفورم پولی یعنی حذف صفر.

این لایحه بند الف ماده نخست قانون پولی و بانکی ایران را بدین ترتیب، تغییر خواهد داد: "واحد پول ایران تومان است و هر هزار تومان معادل ۱۰,۰۰۰ ریال موضوع ماده یک قانون یاد شده و معادل ۱۰۰ ریال جدید است، که هر تومان برابر 10 هزار ریال فعلی خواهد شد."

اما آیا زمان رفرم پول ملی فرا رسیده است یا هنوز پیش شرط‌های فراوانی لازم‌الاجرا می‌باشد؟ پژوهش حاضر، پاسخ به این سوال و مسئله حذف صفر از پول ملی و آثار احتمالی مثبت و منفی آن را مورد بررسی قرار داده است.

□ آیا برای اجرای طرح حذف چهار صفر از پول ملی، پیش شرط لازم است؟

برخی از کارشناسان معتقدند برای اجرای حذف چهار صفر از پول ملی و تحصیل نتایج مطلوب‌تر، برخی پیش شرط‌ها لازم است، از جمله:

- 1- ایجاد فضای رقابتی و عمیق کردن بازارها
- 2- محدود کردن قدرت قیمت‌گذاری عوامل اقتصادی
- 3- انضباط و شفافیت در بودجه و رفتار مالی دولت
- 4- اصلاح نظام مالیاتی و کاهش وابستگی اقتصاد کشور و بودجه دولت به درآمد نفت و کاهش وزنه دولت در بودجه
- 5- محدود کردن فعالیت‌های نامولد و تثبیت نسبت مبادلات مرتبط و نامرتب با تولید ناخالص داخلی
- 6- ایجاد نظام مدیریت اصلاح قیمت و نظارت بر تغییرات قیمت
- 7- نظارت بر اعطای اعتبار و بازدریافت وام‌های معوقه
- 8- انضباط پولی
- 9- برچیدن امتیازهای رانته از سوی دولت
- 10- بهبود فضای کسب و کار
- 11- استقلال بانک مرکزی و اصلاح نظام بانکی
- 12- مهار نقدینگی
- 13- تنش‌زدایی سیاسی و جذب سرمایه گذاری خارجی
- 14- کاهش بدهی‌ها و کسری بودجه دولت

اما عده دیگری از کارشناسان بر این عقیده‌اند که، این کار بدون هیچ پیش شرطی، کاملاً عملیاتی است و هیچ الزامی ندارد که اول برخی مشکلات اقتصادی حل شود و سپس چهار صفر از پول ملی حذف گردد و در واقع اثرات مثبت آن بعد از اجرایی شدن مشخص می‌گردد.

□ آثار احتمالی حذف 4 صفر از ریال، در اقتصاد

حذف 4 صفر از پول ملی کشور، در میان کارشناسان اقتصادی و بانکی، با موافقان و مخالفانی روبه‌رو شد که هر یک دلایلی را مطرح کردند. در ادامه مجموع آثار احتمالی مثبت و منفی این موضوع، مورد بررسی قرار گرفته است. یادآوری می‌شود محورهای استخراج شده برگرفته از نظرات تخصصی کارشناسان ذیل می‌باشد:

دکتر احمد عزیزی، کارشناس ارشد بانکی؛ آلبرت بغزیان، کارشناس مسائل اقتصادی؛ حمید زمان‌زاده، عضو هیئت علمی پژوهشکده پولی و بانکی؛ بهاء‌الدین حسینی هاشمی کارشناس مسائل مالی؛ علی صالح آبادی، مدیرعامل بانک توسعه صادرات؛ مجید رضا حریری، نایب رئیس اتاق ایران و چین؛ طهماسب مظاهری رییس کل اسبق بانک مرکزی و ...

الف: برخی آثار مثبت اقتصادی

- 1- احتمال کاهش تورم در کوتاه مدت (بسته به نوع اجرا)
- 2- ساده تر شدن نقل و انتقال پول و کاهش مخاطرات
- 3- صرفه‌جویی در هزینه‌های چاپ اسکناس (هزینه چاپ اسکناس 100 تومانی و حتی سکه‌های 250 ریالی و ... بیش از ارزش مبادلاتی آنها است. بنابراین بهتر است که با اجرای این طرح جلوی این‌گونه ضررها گرفته شود).
- 4- صرفه‌جویی در وقت نیروهای انسانی و هزینه‌های معاملاتی در مسائل مالی کشور
- 5- اثرات مثبت روانی در جامعه (حس خرج کردن پول کمتر) و (دلار امروز معادل 120 هزار ریال است که از نظر روانی قابل قبول نیست)
- 6- مانع شدن از نفوذ ارزهای خارجی
- 7- تقویت پول ملی و افزایش ارزش اسمی آن
- 8- جلب اعتماد سرمایه‌گذاران خارجی
- 9- سادگی در مبادلات (با ایجاد یک واحد پولی) و نگهداری ساده‌تر حساب‌ها و ارقام در ترازنامه‌ها
- 10- اشغال فضای کمتر آمار و اطلاعات مالی در حافظه و هارد رایانه
- 11- کاهش نیاز به استفاده از چک‌های بانکی به شکل بی‌رویه و غیرمنطقی
- 12- کاهش تسهیلات فعالیت دستگاه‌های خودپرداز
- 13- کاهش حجم پول و سرعت گردش پول که رشد تورم را در کوتاه مدت کاهش خواهد داد.

مهم‌ترین اثری که حذف چهار صفر می‌تواند بر اقتصاد داشته باشد، این است که بخش‌های مهم حاکمیت مثل مجلس و دولت و ... همه تمرکز پیدا می‌کنند که عملکرد خود را به سمت بازنگشتن صفرها سوق دهند و این خود موجب اصلاحات پولی و مالی و کنترل تورم می‌گردد. تصمیم حاکمیت بر بهتر شدن شرایط پول ملی، یک اتفاق مثبت در اقتصاد است. ۱

¹ حمید زمان‌زاده، عضو هیئت علمی پژوهشکده پولی و بانکی، 97/11/24، در گفتگو با پژوهش خبری رسانه ملی

ب: برخی آثار منفی اقتصادی

- 1- هزینه سنگین جایگزینی اسکناس‌های جدید
- 2- افزایش سطح عمومی قیمت‌ها (ارزش گذاری بر مبنای پول جدید)، احتمالا قیمت‌هایی که مضر بی از صفر نیستند به سمت بالا گرد خواهند شد.
- 3- ناسازگاری دفاتر و صورت‌های مالی و پایگاه‌های اطلاعاتی جدید و قدیم و تحمیل هزینه به فعالان اقتصاد و بی‌نظمی نظام‌های مالی
- 4- پذیرفته نشدن از طرف افراد مسن
- 5- احتمال کاهش درآمدهای صادراتی (به دلیل افزایش ارزش پول ملی)
- 6- خنثی بودن اجرای این طرح (بی‌تاثیر بودن طرح بر متغیرهای واقعی اقتصاد. پول تنها ضریب تبدیل کالا به واحد پول است و اثری روی سرمایه‌گذاری، اشتغال و تورم ندارد).

□ کلام آخر

بیش از 47 سال است که واحد پول ایران، ریال است و در کل ارزش آن رو به کاهش بوده است. با این حال اکثر کارشناسان عقیده دارند، با اینکه ممکن است این موضوع، اثر مثبت چندانی در اقتصاد نداشته باشد، اما حتما آثار روانی مثبت در میان جامعه خواهد داشت. حذف 4 صفر از پول ملی، بدون در نظر گرفتن پیش شرط‌هایی که مورد تایید کارشناسان است، می‌تواند تنها به بازسازی ظاهری اقتصاد منجر شود و در پس آن، مشکلات تورم زاء، باقی بماند و حتی بیشتر شود و یا بی‌نظمی در نظام‌های مالی را به همراه بیاورد. اما آیا حذف صفر، بدون ایجاد اقتصاد با ساختار بازارمحور، برای اقتصاد سودی خواهد داشت؟

در مجموع به نظر می‌رسد حذف چهار صفر از پول ملی، ضروری است، اما شمشیر دولبه‌ای است که حتما باید با دقت و کار کارشناسی و در زمان مناسب، صورت بپذیرد تا منجر به سردرگمی اقتصادی نگردد، زیرا احتمالا به همان میزان کاهش درآمد به وجود خواهد آمد و از طرفی یک جهش قیمتی هرچند خفیف هم در پی دارد. دولت نیز باید مطمئن باشد که می‌تواند تا مدت‌ها نقدینگی و همچنین مشکلات غیرقابل پیش‌بینی را کنترل کند، اما باید به خاطر بسپاریم برای رفع مشکل تورم، راهی به جز افزایش تولید نیست و برداشتن چند صفر از پول ملی نمی‌تواند مشکلات عمیق اقتصادی را حل کند و بیشتر جنبه روانی مثبت دارد و اگر با شرایط بهبود اقتصادی همراه شود اثر مثبتی خواهد داشت. لازم است بانک مرکزی، گزارش مفصلی از کار کارشناسی خود در این زمینه ارائه دهد.